

עניינים נחוצים

ממורנו הגר"י טשזנר שליט"א
דומ"צ קהל עדת הרדים אופקים

לימוד תורה בתשעה באב

ואינו אסור אלא הלימוד שהקטנים לומדים בסדר שלהם דהיינו חומש וגמרא, ע"כ מהמ"ב. ולמעשה הכל לפי הענין, כי אין לתת לילדים להתבטל ולהשתולל, וכ"ש לא בט"ב.

ג) **וכן** אגדת החורבן בפרק הניזקין ובפרק חלק ולקרות בחורבן הנזכר ביוסיפון מותר [לבוש] (מ"ב סק"ג). וכן הלכות ט"ב והלכות אבילות. ומותר ללמוד כל פרק אלו מגלחין אע"ג שיש בו גם כמה דיני מנוחה ומחרם מ"מ מותר ללמוד אבל לישא וליתן בהלכה בודאי אסור [מ"א בשם מהרי"ל]. וכעין זה כתב ג"כ הט"ז, דאפילו במקום שמותר ללמוד, היינו שילמוד בפשוטן של דברים אבל לא דרך פלפול. ואפילו בהרהור לפרש דבר חמור אסור מטעם שיהיה לו שמחה אחר שיתיישב לו.

ד) **עוד** כתב השו"ע (ס"ג) שאסור ללמוד אף ע"י הרהור. והביא המ"ב (סק"ה): אף דהרהור לאו כדבור דמי, שאני הכא, דעיקר טעמא משום שמחה ובהרהור איכא שמחה, ומה"ט אסור ללמוד איזה דרוש או קשיא או תירוץ אפילו בדברים הרעים מפני ששמחה היא לו. ואסור להורות הוראה אם לא לחולה הצריך עכשיו.

ה) **ומותר** לקרות כל סדר היום - דהיינו ק"ש וברכותיה וכל מה ששייך לברכת התפלה. ומי שרגיל לומר הקרבנות שתקנו, מותר לומר פרשת התמיד ופרק איזהו מקומן וברייתא דר"י. ולגבי פטום הקטורת יש דעות, ואצלנו נוהגים לאמרו במנחה במקום בשחרית.

ו) **כתב** בכה"ח (אות י"ט) וה"ה למי שקורא ח"י פרקי משניות בכל יום או פרשיות

א) **כתב** בשולחן ערוך (סימן תקנ"ד סעיפים א'-ב'): תשעה באב וכו' אסור לקרות בתורה נביאים וכתובים, ולשנות במשנה ובמדרש ובגמרא בהלכות ובאגדות, משום שנאמר "פקודי ה' ישרים משמחי לב", ותינוקות של בית רבן בטלים בו. אבל קורא הוא באיוב ובדברים הרעים שבירמיה, ואם יש ביניהם פסוקי נחמה צריך לדלגם. ומותר ללמוד מדרש איכה, ופרק אלו מגלחין, וכן ללמוד פירוש איכה ופירוש איוב.

וכתב המשנה ברורה (בסי' תקנ"ג סק"ג ובסי' תקנ"ד סק"א) שאסור בת"ת [ובכל איסורי ט"ב] כל היום ואפילו בין השמשות, בין בכניסתו ובין ביציאתו עד צאת הכוכבים, ואף אם מתפלל מעריב מוקדם, אסור בכל הדברים עד צאת הכוכבים. [אולם יש דברים שיש בהם מחלוקת הפוסקים שמקילים בהם אחר חצות, אבל מה שאסור מדינא אסור כל היום כנ"ל].

ומה שמותר לקרות בדברים הרעים, כתבו הפוסקים שרעות הגוים אסור לקרות. על כן צריך לדלג אותם.

יש מתירים ללמוד ספרי מוסר בט"ב. ונראה שהכוונה לספרים עם דברי מוסר פשוטים המשברים את הלב כמו חובת הלבבות ומסילת ישרים וכדו', אבל לא לספרים הבונים מערכות בעניני מוסר, כי הם ודאי משמחים את הלב.

ב) **עם** ילד אסור ללמוד אף דברים הרעים, רק מותר ללמוד לו החורבן דאינו אלא סיפור דברים ומשבר לב התינוק. ויש סוברין שמותר ללמוד עם התינוק בדברים הרעים

המותרים כנזכר בשו"ע סי' תקנ"ד, דהיינו בעת הליכתו מביתו לבהכ"נ או מבהכ"נ לביתו וכיוצא, ואף בשעה שיהי' בבית הכסא, לא יסיח דעתו מאבלות, ויחשוב אז גודל שברם של ישראל עם קדוש שהי' להם בשעת החרבון, השפיכות דמים ושאר דברים הרעים, כפי שנזכר בגמרא פ' הנזקין וכיוצא, ויצטער בלבו הרבה על זה. והתחבולה לזה שלא יסיח דעתו מאבלות אפילו רגע אחת, הוא שיזהר מלדבר עם שום אדם כל המעת לעת כנ"ל. ובודאי מי שנזהר מלהסיח דעתו מהאבלות כל המעת לעת, יזכה לראות בנחמות ציון, כמש"ה (ישעיה ס"ו, י'): "שישו אתה משוש כל המתאבלים עליה", עכ"ד.

יא) והנה אדם אינו יכול להיות בטל כל היום וחייב בתעסוקה. ובט"ב רוב הדברים אסורים. ואם צריך לעזור לאשתו בבית עם הילדים, ה"ז מותר. ואם צריך לישון מעט משום שחלש בגלל התענית גם זה מותר, אבל ללכת לישון לשעות רבות רק בגלל שאין לו מה לעשות אין לך היסח הדעת גדול יותר מזה. וכן בחור ישיבה שנוסע הביתה לאחר התענית, אין לו לארוז את חפציו בט"ב, משום היסח הדעת מהאבילות, וכן כל כיוצא בזה. ולכן בכל אופן צריך ללמוד הדברים המותרים בט"ב, או לחזור ולומר את הקינות וילמוד פירושים, וכדומה.

והמתאבל על ירושלם באמת, זוכה ורואה בנחמתה.

בעניין לימוד דברים הרעים בט"ב

א) כתב הגר"ח סופר (כרם יעקב סי' ו' אות ב' מדף נ"ב): ובעיקר דין לימוד תורה בט"ב ראיתי דבר חדש בספר ערך השלחן (למהר"י טייב, סי' תקנ"ד א') שכתב, אם אינו רוצה ללמוד (בט"ב באב) כלל רשאי, ולא אמרינן כיון דמותר ללמוד (בדברים הרעים) אינו רשאי לבטל מדברי תורה, וכמו שהאריך מהר"י עייאש בשבט יהודה (יו"ד סי' שפ"ד) גבי אבל עכד"ק. והביאו בגדולת אלישע (שם אות י"ג) ובכה"ח (שם אות י"ד).

ולע"ד הדבר צ"ע, והמעייין בגוף דברי השבט יהודה יראה שהרבה מטעמיו וראיותיו אינם אלא גבי אבל, אך לא גבי ט"ב ע"ש. ומה גם שאבל שאני מט"ב לדעת כמה פוסקים, וכמבואר בטור יו"ד סי' שפ"ד, משא"כ בט"ב דלא מצינו מי שיאמר שאסור ללמוד בדברים הרעים. וא"כ י"ל גם גבי עצם חיוב לימוד תורה דט"ב שאני מאבל, ושחייבים בת"ת בט"ב,

הקרבנות דפרשת צו ושאר קביעות שאדם קובע לעצמו וקורא בכל יום, דאסור (ופרקי המשניות ילמד בלילה אחר התענית). וכן לקרוא הפסוקים של חק לישראל ודאי שאסור. ופרשת קדש ופרשת כי יביאך יש נוהגים לאמרם בט"ב ויש שאין אומרים אותם, וכל אחד יעשה כמנהגו בזה, ע"כ. אמנם דעת המ"ב (סי' תקנ"ה סק"ה) הוא שאין לקרות פרשת קדש וכו' וכן לא פרשיות ק"ש כשמניח תפילין במנחה. ולגבי אמירת תהלים. מי שאינו רגיל לאמרם כל יום אין לאמרם בט"ב, ומי שיש לו קביעות לומר כל יום, יש מתירים, ויש מקילים אחר חצות היום.

ז) והנה נחלקו הפוסקים בענין מצות תלמוד תורה בתשעה באב (וכן בשבעת ימי האבילות) י"א שמכיון שאסור ללמוד תורה, אין כאן חיוב לימוד גם בדברים המותרים. וי"א שבודאי לא נפקע חיוב לימוד תורה שנוהג כל הזמן אלא שאסור ללמוד דברים המשמחים. ויש מחלקים בין הזמנים, שבשבעת ימי האבילות אין מצוה אבל תשעה באב נשאר חיוב המצוה (וכתבנו מזה בספר שיערי נחמה ח"א בחלק התשובות סימן י"א ע"ש, והובא להלן בנספח עם מעט תוספת).

ח) ויש לציין שגם לדעת האומרים שאין חיוב ללמוד תורה בט"ב, מ"מ יש איסור להסיח הדעת מן האבילות (כמו שהביא המ"ב בסימן תקנ"א ס"ק כ"א) לגבי כביסה בשבוע שחל בו ט"ב. ובסימן תקנ"ד (סעיף כ"ד ס"ק מ"ט), ושם כתב שאף באופן שמותר לעשות מלאכה בט"ב מ"מ לא ימשוך בעסקיו כדי שלא יסיח דעתו מן האבילות.

ט) ובשו"ת מנחת שלמה (חלק א' סימן צ"א אות כ"ו) כתב, שלענין כביסה, שבוע של בו ט"ב חמור יותר מאבילות שלושים על אב ואם, משום טעם זה שלא להסיח דעת מאבילות החורבן.

י) והאריך בזה בספר יסוד ושורש העבודה (שער ט' פרק י"ב) וז"ל: ראוי לעורר את האדם מאוד ומאוד, שיזהר מאוד מהיסח הדעת מאבלות ח"ו כל היום. והנה מזה יתבונן האדם גודל העונש על זה ר"ל, מדאסרו חז"ל אף לימוד תורה הקדושה, שחיובה "והגית בו יומם ולילה", אך בעבור שהלמוד משמחת את הלב ויסיח דעתו מהאבלות, ע"כ אסרו חז"ל הלמוד בט"ב. ומזה תבין גודל העונש למי שמסיח דעתו מהאבלות ביום המר הזה אפילו רגע אחת, לכן יזהר האדם בזה מאוד ומאוד. דהיינו אף בעת שלא יעסוק בלמוד בדברים

ואטו ת"ת מ"ע שהז"ג שאינה נוהגת בט"ב (וע' ב"י א"ח סי' מ"ז ד"ה כתוב בתשובת, וש"ת סמיכה לחיים סי' א').

וע' למהריט"ץ בחי' שבסוף תשובותיו שהק' בהא דקי"ל דאבל אסור בד"ת איך יבוא אבלות דרבנן וידחה מ"ע דאורייתא של לימוד תורה. והשד"ח (מע' ו' אות ט"ו ד"ה והגית) הביא דבריו וכתב עיקר קושייתו איני מבין, דאין אבל פטור מלימוד תורה, שהרי אמרו דלומד בדברים הרעים ומי פטר אותו מלעסוק בדברים הרעים, ע"ש מה שנדחק בדבריו. ואם נימא דהמהריט"ץ ס"ל כמ"ש הגאונים שבט יהודה, ומסגרת השלחן וערך השלחן דאבל אכן פטור כלל ועיקר מת"ת ואם רוצה שלא ללמוד כלל שרי וכו"ל, מובנים דבריו בפשיטות ודו"ק.

וע"ע לשד"ח שם (ד"ה והנה כל) ובאסיפת דינים (מע' בין המצרים סי' ב' אות י"ב) שהביא דברי הרב שלחן גבוה שג"כ הקשה כנ"ל דאיך בט"ב פטרו מלימוד תורה, והלא אינו אלא אבלות ישנה, וקי"ל דלא אתי דרבנן ודחי דאורייתא ע"ש. והשד"ח כתב דמעיקרא לא קשיא, דודאי גם בט"ב אינו פטור מת"ת אלא שאסור לו לעסוק בדברים המשמחים, אך חייב בודאי לעסוק בדברים הרעים ע"ש. ופשוט דהרב שלחן גבוה קאי בשיטת הגאונים הנ"ל דאין אבל (וכן בט"ב לדעת ערך השלחן) חייב ללמוד תורה כלל, ומשו"ה הקשה מה שהקשה, ותימה על רבינו השד"ח שנעלמו ממנו דברי הגאונים הנ"ל. מיהו לענ"ד נר' כמ"ש השד"ח דלא פטרו אבל וכן בט"ב ממצות ת"ת, ובדברים האסורים צריך לקרות. וע' לרבינו המאירי (מ"ק כ"א ע"ב עמ' קי"ח) שכתב, ויראה לי שלא נאסרו דברי תורה לאבל אלא דרך לימוד וגירסא, אבל לעיין בספרים המעוררים לבו של אדם לתשובה לא נאסר, ולא עוד אלא שראוי לעשות כן. מכאן נראה שנהגו הכל בכך, וביום ראשון מיהא ראוי להזהר מכל וכל, עכ"ל.

ובספר מועד לכל חי (סי' י' אות כ"א) גם תמה שיהי' אבל וכן בט"ב פטור מת"ת, וציין לע' בסידור עמודי שמים (ח"ב דף ע"א ע"א) ובמאמר מרדכי (תקנ"ד) ובס' זרע יצחק שבס"ס בני יוסף (דף מ"ו סע"ב), ע"כ.

עוד ראיתי לגאון ערך השלחן גופיה בתיקונים לספרו שכ' שהגאון ח"ץ סי' ק' תנא ופליג עמ"ש הרב שבט יהודה דאבל פטור מת"ת ע"ש. וע"ע בטהרת המים חלק שיורי טהרה (מע' א' אות ס"ט) ובספרו מעט מים (סי' צ"ד). סוף דבר נראה כמ"ש הגאונים חכ"ץ ומהר"ח פ' והשד"ח. ומרבה תורה מרבה חיים, עכ"ל הגרי"ח סופר.

(ב) **ודעת** מרן הגרש"ז אויערבאך זצ"ל שהלימוד לאבל בדברים המותרים הוא היתר לא חובה (הליכות שלמה על תפלה פ"ו ארחות הלכה סוף הערה 11). ובספר הליכות שלמה על מועדים (פט"ו דבר הלכה י"ב) וכן בספר שלמי מועד (פצ"א) הבינו מזה שה"ה בט"ב אין חיוב ללמוד בדברים הרעים רק היתר.

(ג) **בספר** דברי סופרים (על הלכות אבילות, סימן שפ"ד בירור הלכה ד"ה אבל מותר) ג"כ הביא דברי מהר"י עייש הנ"ל, שאבל אינו חייב ללמוד. וגם הביא מערוך השלחן (סימן ת' ס"ו) שכתב דאבל פטור מקביעת עתים לתורה, ומשמע מדברי הערוך השלחן האלו דס"ל שהוא פטור ממצות ת"ת. והביא עוד דעות שס"ל כן.

אבל האריך שם לחלוק על זה. ואחת מהוכחותיו היא ממה שמברכים ברכת התורה בט"ב [וגם באבל], ולא אישתמיט שום פוסק מלכתוב שהרשות בידו שלא לברך ברכת התורה. ומדלא כתבו כן, מוכח דיש חיוב ת"ת באבלות ובט"ב, וממילא גם איסור ביטול תורה. ע"ש באריכות שהביא השד"ח הנ"ל דפשיטא ליה שחייב, וגם מצוואת בעל מנוחה וקדושה שפשיטא ליה כן. ושכן ס"ל האדמו"ר מקלויזנבורג בשו"ת דברי יציב (ע' להלן).

(ד) **והנה** בשו"ת דברי יציב (חלק אורח חיים סימן ר"מ) האריך להוכיח שחייב ללמוד בט"ב בדברים הרעים. ובתו"ד הביא וז"ל: והלום ראיתי בכף החיים (סימן תקנ"ד ס"ק י') אהא דמותר לקרות בדברים הרעים וכו', שהביא מער"ה אות א' וז"ל, ואם אינו רוצה ללמוד כלל רשאי ולא אמרינן כיון דמותר, אינו רשאי לבטל דברי תורה כמו שהאריך המטה יהודה (ביו"ד סי' שפ"ד) גבי אבל יעו"ש עכ"ל. ואין הספרים תח"י לעיין בסברתם, אך לענ"ד נראה פשוט דשייך לומר כן להשיטות בטור (יו"ד סי' שפ"ד) ובב"י שם דאסור ללמוד שום דבר, אבל להשיטות שם ולהלכה בשו"ע שם (סעיף א') דמותר לקרות בדברים הרעים, אין זה רשות, דלא מצינו במצות ת"ת גדר רשות. וכן משמע ממ"ש בב"י (סי' שפ"ד) מהירושלמי דאם היה להוט אחר התורה מותר עיי"ש, ואם אין מצות לימוד התורה באבל לא מסתבר לחלק בזה ודו"ק.

(ה) **ובשו"ת** חכם צבי (סי' ק'), והובא בפת"ש שם (סק"א), שהטעם שאבל אסור לקרות הוא מפני שיכול לקרות בדברים הרעים שבירמיה והלכות אבילות, ולכן ברגל שאסור ללמוד דברים כאלה התיר ללמוד כל דבר, דאינו נכון לישיב בטל עיי"ש. משמע דס"ל שיש

ועל ג"ע ועל ש"ד, ועל מאסס תורה לא וויתר וכו' "ויאמר ה' על עזבם את תורת, ע"ש], ואיתא בירושלמי (יומא פ"א ה"א, דף ה' ע"א) כל דור שאינו נבנה בימיו מעלין עליו כאלו הוא החריבו, והכוונה דלולי שעבירות אותו הדור בידיהם היה ביהמ"ק נבנה בימיהם, וכמו בשעת החורבן כן עכשיו עיקר עיכוב הגאולה בשביל עון ביטול תורה שבעוה"ר שכיח מאד בזמנינו, ולולי עון זה היה צום ט"ב זה מכבר. נהפך לנו מאבל ליו"ט.

ולכך החיוב ביתר שאת ויתר עוז במשך כל השנה להרבות בלימוד התורה הק' ככל היותר, ואף בט"ב לפי האפשרות. ובזכות זה נזכה שהחונן ומרחם על כל בריותיו אשר ברא, ישבור עול הגויים ועול הגליות מעל צוארינו ונושע תשועת עולמים ע"י משיח צדקינו בב"א.

הגליון שבוע זה נתרם ע"י הרב **אהרן מאיניץ** שליט"א ומשפחתו לישועת הכלל והפרט בכל העניינים. יהא רעוא שיזכו לרוות רוב נחת דקדושה מכל יוצ"ח, לסיעתא דשמיא בכל מעשי ידיהם, והצלחה גדולה בר"ג. מתוך בריות גופא ונהורא מעליא. אכ"ר.

נא להתפלל לרפואת הרב **יואל בן לאה** שוורץ בתושח"י

לתרומות, הנצחות ולקבלת הגליון במייל 22v333v@Gmail.com

חיוב תלמוד תורה, אלא דכיון שיכול ללמוד דברים הרעים אסרו לו ללמוד שאר דברים משום "פקודי ה' ישרים משמחי לב", ואם באבילות חדשה כך, כ"ש באבילות ישנה דט"ב דקיל טפי, ולכו"ע מותר ללמוד בדברים הרעים כמבואר בטור וב"י שם ובאו"ח (סי' תקנ"ד) וז"ב. וע"ע בשד"ח (אסיפת דינים מערכת בין המצרים סימן ב' אות י"ב), במה שחקר השלחן גבוה איך תדחה אבילות ישנה מצות ת"ת, וכתב השד"ח שפשוט הוא שבט"ב אינו פטור מת"ת רק שאסרוהו ללמוד בדברים המשמחים עיי"ש.

ו) **וכן** הובא בשם מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, שאף שיש שכתבו שלאבל אין חיוב לימוד תורה אלא שמ"מ מותר ללמוד בדברים הרעים, אבל אם אינו עוסק בהם אינו עובר על עון ביטול תורה. הנכון כדעת החולקים, דלעולם הוא חייב בת"ת ככל אדם, רק שחיובו הוא ללמוד דברים הרעים, וכן לענין תשעה באב.

ז) **והנה** מצינו שלא חרבה ירושלים אלא בעון ביטול תורה (עי' תדבא"ר פרק י"ת, ובמס' כלה פ"ח ה"ד, ובירושלמי חגיגה פ"א ה"ז שוויתר הקדוש ברוך הוא לישראל על ע"ז

חמדה גנוזה

פנינים ואוצרות מתורתו של מורנו ורבנו הגאון הצדיק

רבי שמשון דוד פינקוס זצוק"ל

רב ומנהיג קהילתנו הקדושה

מי הוא הקרוב האמיתי ?

הדבר בשעת צער כגון בלויה ר"ל, גם כאן משתתפים ציבור גדול של קרובים וידידים, ושם ניכר ההבדל, שאם תראה אחד הפורץ בבכי מר, תדע נאמנה שהוא קרוב מאד לאבל, כי רק אלו הקרובים האמיתיים משתתפים בצער ומרגישים את הכאב בתוך לבם באמת.

והוא הדבר לעינינו, בימים השמחים, שבתות חגים ומועדים, כל אלו שיש להם שייכות לתורה ומצוותיה מתאספים בבתי כנסיות לתפלה, ואח"כ בביתם סועדים את סעודת החג בשמחה, וקדושת החג נסוכה על כל פנים, אבל האם זה מעיד על קורבה אמיתית ושייכות לערכי התורה, האם זו ראייה באמת על קשר נפשי עמוק ודביקות להקב"ה, - רק בימים אלו של צער ואבילות על ירושלים ניכר מי הוא הקרוב האמיתי ומי לא, למי הצומות ומנהגי האבלות הם מעמסה והכבדה, ולמי ההשתתפות באבלות וצער השכינה הוא לו כעינינו הפרטי, שמרגיש את עומק הכאב, ומשתתף באבלות על החורבן כאדם המתאבל על קרובו אהובו, שוודאי אינו מחפש להקל מעצמו, אלא מחפש לתת ביטוי לכאב הגדול והעמוק, ועליו כבר אמרו חז"ל הקדושים בהבטחה, (תענית דף ל') כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה.

אחד ממ"ח דברים שמנו חכמים שהתורה נקנית בהם הוא "נושא בעול עם חברו", היינו שישתתף בצער חברו עד שירגיש שכאילו כואב לו עצמו. "חברו" היינו כל אחד מחביריו, וגם הקב"ה - שהוא באמת הידיד נפש האמיתי של האדם, כדכתיב (משלי כ"ז) רעך ורע אביך אל תעזוב, ופירשו חז"ל רעך הוא הקב"ה, ע"כ צריכים גם אנו להשתתף ולהרגיש את צערו, כביכול, בהיות בניו אהוביו דוויים וסחופים מדחי אל דחי בגלות המרה הזו.

והדברים אמורים במיוחד בימים אלו של שלשת השבועות שבין שבעה עשר בתמוז והיום המר והנמהר - תשעה באב הנקראים בין המצרים. שבהם אנו משתתפים בצערם של הקב"ה והתורה ועם ישראל כולו, וככל שהאדם נושא יותר בעול צער השכינה ועם ישראל, ממילא זוכה לקנין גדול יותר בתורה והמצוות.

הנה בחתונה בזמן הריקודים אנו רואים את רוב הקהל שמחים וצוהלים במדה שווה. והנה, האם נוכל לשפוט עפ"ז שבאמת כולם קרובים שווים לחתן ולבעלי השמחה, ודאי שלא, שיש קרובים יותר ויש קרובים פחות, יש ידידים האוהבים את בעלי השמחה באמת, ויש כאלה שרק מפני איזו סיבה באו לכאן, אבל בזמן שמחה לא ניכר כל הבדל ביניהם. לא כן